

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 18/2003 vp

Hallituksen esitys laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 30 päivänä syyskuuta 2003 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta (HE 77/2003 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Anne Kumpula, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Tarja Kröger, työministeriö

- etuuspäällikkö Suvi Onninen, Kansaneläkelaitos
- erityisasiantuntija Anna-Maija Haliseva-Lahinen, Suomen Kuntaliitto
- lakimies Kalle Räisänen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- asiantuntijalääkäri Riitta Työläjä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- lakimies Jaana Meklin, Akava ry
- OTK Johan Åström, Teollisuuden ja Työntekijöiden Keskusliitto
- asiamies Mirja-Maija Tossavainen, Palvelutyöntekijät ry
- työmarkkina-asiamies Merja Berglund, Suomen Yrittäjät.

HALLITUKSEN ESITYS

Työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen helpottamiseksi esityksessä ehdotetaan, että lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa tarkoitettu osittainen hoitoraha korotetaan nykyisestä 63,07 eurosta 70 euroon kalenterikuukaudelta ja oikeus osittaiseen hoitorahaan laajennetaan koskemaan perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuoden opetukseen osallistuvan lapsen vanhempia. Vanhemmalla olisi oikeus osittaiseen hoitorahaan myös silloin, kun lapsi osallistuu varsinaisen koulun aloittamista

edeltävänä lukuvuotena oppivelvollisena esiopetukseen. Lisäksi ehdotetaan, että osittaista hoitorahaa olisi mahdollista maksaa molemmille vanhemmille, vaikka heidän osittainen hoitovapaansa ajoittuisikin samalle kalenterijaksolle.

Esitys liittyy valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Osa laista on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004 ja osa laista 1 päivänä elokuuta 2004.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen esitys perustuu työmarkkinakeskusjärjestöjen vuosille 2003—2004 tekemään tulopoliittiseen sopimukseen. Eduskunta on aiemmin kuluvana syksynä hyväksynyt mainittuun sopimukseen perustuneen hallituksen esityksen (HE 22/2003 vp) työsopimuslain muuttamisesta siten, että työntekijällä on lapsen ensimmäisen ja toisen kouluvuoden aikana mahdollisuus osittaiseen hoitovapaaseen, joka toteutetaan lyhentämällä vuorokautista tai viikottaista työaikaan lapsen hoitamiseksi. Työsopimuslain muutos on tullut voimaan 1.11.2003. Nyt käsiteltävänä olevalla esityksellä laajennetaan oikeutta osittaiseen hoitorahaan ja siten tuetaan vanhempia, jotka lapsen hoidon vuoksi lyhentävät työaikaansa. Esitys lisää perheiden vaihtoehtoja pienen koululaisen hoidon järjestämiseen kouluajan ulkopuolella. Samalla ehdotettu järjestely helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista. Esityksessä ehdotetaan lisäksi osittaisen hoitorahan nostamista 63,07 eurosta 70 euroon kalenterikuukaudessa. Valiokunta katsoo, että ehdotettu hoitorahaoikeuden laajennus ja hoitorahan korotus ovat hyviä ja tarpeellisia uudistuksia, jotka antavat perheille uusia mahdollisuuksia toimivien lastenhoitojärjestelyjen löytämiseksi.

Pääministeri Vanhasen hallituksen ohjelman mukaan hallitus luo edellytyksiä yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa työaikajärjestelyihin, joissa perheiden tarpeet ja lasten etu otetaan entistä paremmin huomioon. Alle 10-vuotiaiden lasten vanhemmille toteutetaan asteittain lyhennetyt työajan mahdollisuuksia. Osittaista hoitovapaata ja osittaista hoitorahaa kehitetään niin, että se voi nykyistä paremmin tarjota työssäkäyville vanhemmille todellisen vaihtoehdon. Valiokunta pitää myönteisenä, että mainituissa ta-

voitteissa edistytään, koska työn ja vanhemmuuden nykyistä paremmalla yhteensovittamisella voidaan arvioida olevan suotuisa vaikutus paitsi työllisyysasteen kohottamiseen ja väestöpoliittiseen kehitykseen erityisesti lapsen edun toteuttamiseen arjessa.

Vanhempien oikeus osittaiseen hoitovapaaseen sekä osittaista hoitorahaa koskeva järjestelmä ovat sidoksissa työsopimuslakiin. Vastaavaa järjestelmää ei ole voimassa yrittäjävanhemmillä. Hallituksen yrittäjyyden politiikkaohjelman osana tullaan selvittämään muun muassa sitä, miten voidaan sovittaa yhteen vanhemmuuden ja yrittäjyyden vaatimuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuuksia edistetään myös yrittäjävanhempien osalta, koska näin voidaan osaltaan madaltaa kynnystä ryhtyä yrittäjäksi.

Työsopimuslain osittaista hoitovapaata koskeneen hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyssä oikeutta osittaiseen hoitovapaaseen laajennettiin siten, että niin kutsutun pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten vanhemmilla olisi oikeus osittaiseen hoitovapaaseen aina siihen saakka, kunnes lapsen kolmas lukuvuosi peruskoulussa päättyy. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa vuotta aiemmin ja kestää 11 vuotta, jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista saavuttaa 9 vuodessa. Hoitorahan osalta hallitus esittää, että pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten vanhemmilla on oikeus saada osittaista hoitorahaa pakollisen esiopetusvuoden ajalta ja lisäksi kahden ensimmäisen kouluvuoden ajalta. Valiokunta katsoo, että on sosiaalipoliittisesti perusteltua tukea pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien vammaisten ja sairaiden lasten vanhempia heidän käyttäessään osittaista hoitovapaata myös lapsen kolmannen perusopetusvuoden aikana. Valiokunta ehdottaa tältä osin lakiehdotuksen muuttamista. Mainitun muutoksen aiheuttamat kustannukset kunnille vuonna 2004 ovat valiokunnalle toimitetun laskelman mukaan 52 500 euroa, mistä valtion osuus on

16 742 euroa. Vuonna 2005, jolloin uudistuksen kustannukset koko vuoden ajalta toteutuvat, tulee kunnille lisäkustannuksia arviolta 126 000 euroa, josta valtion osuus on 40 181 euroa.

Yksityiskohtaiset perustelut

13 §. Osittainen hoitoraha. Valiokunta ehdottaa, että 13 §:n 1 momenttia sanonnallisesti täsmennetään yhtenäisemmäksi työsopimuslain osittaista hoitovapaata koskevan säännöksen kanssa. Lisäksi momentissa ehdotetaan laajen-

nettavaksi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten vanhempien oikeutta osittaiseen hoitorahaan siihen saakka, kunnes lapsen kolmas lukuvuosi perusopetuksessa päättyy.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotus).

Valiokunnan muutosehdotus

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 momentti laissa 562/2000, sekä *lisätään* 13 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 562/2000 ja laissa 1078/2002, uusi 5 momentti seuraavasti:

13 §

Osittainen hoitoraha

Virka- tai työsuhhteessa olevalla Suomessa tosiasiallisesti asuvalla alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa. Lapsen vanhemmalla tai huoltajalla on oikeus osittaiseen hoitorahaan samoin edellytyksin myös *lapsen perusopetuksen ensimmäisen ja toisen lukuvuoden ajalta, sekä oppivelvollisuuskoulun aloittamista edeltävältä*

lukuvuodelta, jos lapsi osallistuu silloin oppivelvollisena esiopetukseen. Jos lapsi kuuluu perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitorahaa on kuitenkin mainituin edellytyksin oikeus saada siihen saakka, kunnes lapsen kolmas lukuvuosi perusopetuksessa päättyy.

(4 ja 5 mom. kuten HE)

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

StVM 18/2003 vp — HE 77/2003 vp

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Valto Koski /sd	Leena Rauhala /kd
vpj.	Eero Akaan-Penttilä /kok	Juha Rehula /kesk
jäs.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Paula Risikko /kok
	Anneli Kiljunen /sd	Arto Seppälä /sd
	Marjaana Koskinen /sd	Osmo Soininvaara /vihr
	Pehr Löfv /r	Tapani Tölli /kesk
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Erkki Virtanen /vas
	Aila Paloniemi /kesk	Tuula Väättäin /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Perheille tulee taata todellinen mahdollisuus valita omaan elämäntilanteeseensa sopiva tapa hoitaa lapsiaan. Nykyisentasoiset perhepoliittiset etuudet eivät tue vanhemmuutta ja kotien hoivatyötä eivätkä myöskään riittävästi edistä osa-aikatyön käyttöä perheen ja työn yhteensovittamisen parantamiseksi.

Lasten näkökulmasta merkittävä osa elintaso on mahdollisuus viettää aikaa oman vanhemman kanssa omassa kodissa. Kuitenkin tutkimusten mukaan juuri lapsiperheiden vanhempien työssäkäynti on yleisempää kuin muissa kotitalouksissa. Työelämä vaatii vanhemmilta eniten juuri silloin, kun lapset tarvitsisivat kipeimmin vanhempiensa aikaa. Suomalaisten lasten elintaso on näistä näkökulmista katsoen selvästi alempi kuin esimerkiksi Keski-Euroopassa, jossa työajan jousto elämäntilanteen mukaan on paremmin järjestetty kuin meillä. Myös muissa Pohjoismaissa on selvästi yleisempää, että pienten lasten vanhemmat tekevät osapäivätyötä.

Vanhempien mahdollisuuksia osa-aikatyön tekemiseen tulee edelleenkin parantaa. Osa-aikatyön edistämällä helpotetaan vanhempien mahdollisuuksia huolehtia itse lapsistaan siten, että he samalla voisivat säilyttää yhteytensä työelämään. Jos vanhempi saisi taloudellisen mahdollisuuden jakaa aikaansa työlle ja lapsilleen, parannettaisiin sekä lapsen että vanhemman hyvinvointia, ja myös työnantaja hyötyisi lisääntyneestä työtehosta. Lisäksi lapsen syntymästä saakka kotona olleen vanhemman paluu täysipäiväiseen työelämään tulisi helpommaksi. Osa-aikatyöskentelyllä voidaan vapauttaa vanhempien aikaa pienten koululaisten aamu- tai iltapäivähoitoon tai vahvempaan kasvatusvastuuseen

isommista koululaisista. Osa-aikatyön tekemisen edellytysten parantamiseksi voitaisiin kehittää osittaista kotihoidontukea siten, että se esimerkiksi osa-aikaeläkejärjestelmää muistuttavalla tavalla tukisi alle 12-vuotiaiden lasten vanhempien mahdollisuuksia tehdä lapsensa hoidon ja kasvatuksen vuoksi osa-aikatyötä, silloin kun se perheen elämäntilanteen kannalta olisi tärkeintä. Hallituksen tulisikin ryhtyä toimenpiteisiin parantaakseen alle 12-vuotiaiden lasten vanhempien mahdollisuuksia tehdä osa-aikatyötä lastensa hoidon ja kasvatuksen vuoksi.

Työikäisten TEL-indeksi on noussut 17,4 prosenttia vuodesta 1997 vuoteen 2003. Siksi ehdotan muutosehdotuksessa osittaisen hoitorahan tason nostamista vuoden 1997 tasolle. TEL-indeksin mukainen tasokorotus merkitsee siten osittaisen hoitorahan nostamista 63,07 eurosta 74,06 euroon kuukaudessa.

Sama prosentuaalinen korotus pitäisi luonnollisesti tehdä myös täysipäiväisesti lapsiaan kotona hoitavien hoitorahaan ja yksityisen hoidon tuen hoitorahaan, joista säädetään lain 4 §:n 2 ja 3 momenteissa, kuten kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmän asiaa koskeissa talousarvio- ja lakialoitteissa ehdotetaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti (Vastalauseen muutosehdotus) ja

että lisäksi hyväksytään vastalauseen mukainen lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotus

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 momentti laissa 562/2000, sekä *lisätään* 13 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 562/2000 ja laissa 1078/2002, uusi 5 momentti seuraavasti:

13 §

Osittainen hoitoraha

(1 mom. kuten StVM)

Osittainen hoitoraha on *74,06 euroa* kalenterikuukaudessa.

(5 mom. kuten StVM)

Voimaantulosäännös
(Kuten StVM)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin pienten lasten hoidon tuen korottamiseksi niin, että se indeksikorotusten jälkeen vastaa vuoden 1997 tasoa.

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2003

Leena Rauhala /kd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Perheet tekevät valintojaan yhteiskunnallisten, rakenteellisten, organisatoristen ja kulttuuristen rajoitusten ja mahdollisuuksien puitteissa. Työtä ja perhe-elämää joutuvat sovittamaan yhteen tavalla tai toisella lähes kaikki lapsiperheet, joten ei ole yhdentekevää, minkälaisia nämä valintoihin vaikuttavat puitteet ovat. Esimerkiksi sosiaaliturvaa ja perhettä koskevassa lainsäädännössä on perusteettomia eroja yrittäjänä tai työntekijänä työskentelevän vanhemman välillä. Valiokunnan mietinnön mukainen esitys osittaisen hoitorahan laajentamisesta ei tätä erottelua huomioi eikä pyri korjaamaan. Tavoite perhe- ja työelämän vaatimusten tukemiseksi toteutuu ainoastaan palkansaajana toimivien pienten lasten vanhempien osalta.

Työn ja perheen yhteensovittaminen on yrittäjällä usein palkansaajaa hankalampaa, ja se vaikuttaa myös nuorten ihmisten halukkuuteen ryhtyä yrittäjäksi. Erityisen hankalaksi yrittäjävanhempien perhe- ja työelämän yhteensovittamisen tekee se, että yrittäjien työaika on säännönmukaisesti palkansaajan työaika pidempi ja työtehtävät osuvat usein tavanomaisten työaikojen ulkopuolelle.

Sosiaaliturvan eroja palkansaajan ja yrittäjän välillä on pyrittävä poistamaan niissä asioissa, joissa eroavuutta ei voida perustella yritystoiminnan riskistä johtuvilla seikoilla. Sosiaalipoliittisin toimenpitein olisi syytä paitsi tukea yrittäjänä toimivia pienten lasten vanhempia työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa myös m

aldaa yrittäjäksi ryhtymisen kynnystä yhdenmukaistamalla palkansaajan ja yrittäjän sosiaaliturvaa.

Yrittäjällä on tällä hetkellä oikeus lasten kotihoidon tukeen samoin kuin sairausvakuutuslain mukaisiin äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaan sekä osittaiseen vanhempainrahaan. Oikeus sairausvakuutuslain mukaiseen osittaiseen vanhempainrahaan yrittäjällä on silloin, kun omassa yrityksessä tehty työ vähenee 40—60 prosenttiin aiemmasta vähintään kahden kuukauden ajaksi. Vastaavalla tavalla oikeus osittaiseen hoitorahaan tulee ulottaa koskemaan myös yrittäjiä. Osittaisena hoitorahana suoritettavat etuudet kustannetaan verovaroin, joiden maksamiseen myös yrittäjät osallistuvat. Yrittäjän on tehtävä luotettava selvitys työajan vähenemisestä hakiessaan osittaista vanhempainrahaa — samanlaista selvitystä voitaisiin edellyttää osittaista hoitorahaa hakevalta yrittäjävanhemmalta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti (Vastalauseen muutosehdotus):

Laki

lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 20 päivänä joulukuuta 1996 annetun lain (1128/1996) 13 §:n 1 ja 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 momentti laissa 562/2000, sekä *lisätään* 13 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi mainitussa laissa 562/2000 ja laissa 1078/2002, uusi 5 momentti seuraavasti:

13 §

Osittainen hoitoraha

Virka- tai työsuhteessa olevalla Suomessa tosiasiallisesti asuvalla alle kolmivuotiaan lapsen vanhemmalla tai muulla huoltajalla, jonka keskimääräinen viikoittainen työaika on lapsen hoidon vuoksi enintään 30 tuntia, on oikeus saada osittaista hoitorahaa. *Oikeus osittaiseen hoitorahaan on myös sellaisella yrittäjällä, jonka omassa yrityksessään tekemä työ vähenee lapsen hoidon vuoksi 40—50 prosenttiin aiemmasta.* Lapsen vanhemmalla tai huoltajalla on oikeus osittaiseen hoitorahaan samoin edellytyksin myös silloin, kun lapsi osallistuu perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuoden opetukseen, tai kun

lapsi osallistuu oppivelvollisuuskoulun aloittamista edeltävänä lukuvuotena oppivelvollisena esiopetukseen. Jos lapsi kuuluu perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, osittaista hoitorahaa on kuitenkin mainituin edellytyksin oikeus saada siihen saakka, kunnes lapsen kolmas lukuvuosi perusopetuksessa päättyy.

Osittainen hoitoraha on 74,06 euroa kalenterikuukaudessa.

(5 mom. kuten StVM)

Voimaantulosäännös
(Kuten StVM)

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 2003

Eero Akaan-Penttilä /kok
Sirpa Asko-Seljavaara /kok

Paula Risikko /kok
Osmo Soininvaara /vihr